

Dr. sc. Ana Vizjak, izvanredni profesor

Dr. sc. Romina Alkier Radnić, docent

Mr. sc. Marinela Krstinić Nižić, asistent

Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu

Opatija, Primorska 42. tel. 051/294 718

anav@fthm.hr; ominaa@fthm.hr; marikn@fthm.hr

UDK 339.92 (51)

Pregledni članak

REPUBLIKA KINA U MEĐUNARODNOJ EKONOMIJI

SAŽETAK

Kina je, na svaki način, jedna od najstarijih ljudskih civilizacija na planetu Zemlji. Najmnogoljudnija je zemlja i površinom među najvećima. Najveći dio znanstvenih i tehničkih saznanja ljudskog roda ostvaren je na kineskom kulturnom i etničkom prostoru. Kina je spoj raznih naroda i kultura, koji su stoljetnim ratovima prisiljeni na međusobnu suradnju. Tijekom tisućljeća zajedničkog suživota prihvatili su međusobni suživot kao povijesnu neminovnost. Taj i takav suživot dao je značajne kulturne, znanstvene i tehničke rezultate sveukupnom ljudskom rodu.

Suvremeni kineski razvoj odlikuje se specifičnim ekonomskim i političkim sustavom, kojim se pokušava ostvariti suradnja socijalističkih i kapitalističkih filozofskih pravaca. Da bi se razumjelo postupanje kineskih čelnih ljudi, treba uzeti u obzir da je Kina velika zemlja, sa 1.314.480.000 stanovnika, što čini oko 20 posto stanovnika planeta, konglomerat raznih vjera, naroda i njihova stupnja razvijenosti. Poznato je da Kina nema sirovinske i energetske potencijale za uspješan život svih svojih žitelja, a u ranijim su vremenima milijuni ljudi umirali od gladi kada bi se događale veće prirodne nepogode.

Njihov nagli prelazak na kapitalistički sustav izazvao bi kataklizmu planetarnih razmjera, koja bi potakla brojna događanja, zahtjeve za odvajanjem, iseljavanje brojnih naroda iz područja gdje sada obitavaju, te razne oblike genocida.

Kina već duže vrijeme ostvaruje velike stope rasta i postupno se svrstava u vodeće ekonomske sile svijeta. Budući da su interesne sfere na planetu podijeljene, ona nastoji svoj utjecaj proširiti na zemlje koje nisu dosegnule određenu razinu razvoja, koji bi im omogućavao veću razinu suverenosti. To su afričke zemlje, preko kojih bi Kina mogla ostvariti svoju svjetsku ekonomsku dominaciju. Prvi korak učinjen je na ekonomskoj konferenciji u Kini 2006. godine, između većine značajnijih afričkih ekonomskih i političkih lidera i najvišega kineskog vodstva.

KLJUČNE RIJEČI: Kina, razvoj, pravci djelovanja, suradnja s afričkim zemljama

Uvod

Kina je jedna od najstarijih ljudskih civilizacija na planetu Zemlji. Najmnogoljudnija je zemlja i površinom među najvećima. Najveći dio kulturnih, znanstvenih i tehničkih otkrića ljudskog roda, koje suvremeni čovjek koristi u svome svakodnevnom životu, ostvaren je na kineskom kulturnom i etničkom prostoru, da bi se tijekom stoljeća proširili na druge dijelove svijeta. Kina je spoj raznih naroda, vjera, jezika i kultura, koji su međusobnim stoljetnim ratovima prisiljeni na međusobnu suradnju i suživot. Tijekom tisućljeća zajedničkog života prihvatili su međusobni suživot kao povijesnu neminovnost. Taj i takav suživot dao je značajne znanstvene, kulturne

i tehničke koristi po sveukupni ljudski rod. Razvoj te po mnogo čemu značajne kulture naglo je prekinut osvajanjem divljih mongolskih naroda. U samo trideset godina stalnih napada i osvajanja uništena je jedna velika civilizacija, kojoj je u povijesti ljudskog roda teško pronaći usporednicu. Nakon toga dolaze stoljeća mraka u kojem su se izgubila mnoga postignuća prijašnjih kineskih generacija. Znanost se preselila u vjerske hramove, gdje je u tišini očuvano što se spasiti dalo. Tajne ranije ostvarenih postignuća, kao što su barut, svila, porculan, kompas i mnoga druga, pomno su čuvane.

Dolaskom oca i sina Polo iz Europe mnogo toga se u Kini mijenja. Nakon njih Europljani u većem broju počinju dolaziti u Kinu te svojim utjecajem na kineske

careve uspiju izboriti ukidanje mnogih do tada strogo čuvanih tajni, iako se otpor prema strancima i dalje zadržao u narodu.

Uspoređujući znanstvena, kulturna i tehnička postignuća Kine i Europe tog vremena, kineski carevi uvidjeli su koliko su suvremena europska ostvarenja, politička i ekonomska, ispred kineskih, te razmišljali o koristima koje bi kineski narod mogao ostvariti boljom suradnjom s Europom. Glede toga uveli su stroge kazne za sve koji su ustajali protiv europskog utjecaja.

Kineski je narod veoma radišan i skroman. Svoje bogatstvo ne vole pokazivati, a veoma su vezani uz obitelj, kako bližu tako i dalju. Ne vole sukobe i svaku svađu nastoje riješiti bez buke u tišini. Veoma se teško asimiliraju u druge zajednice, jer uvijek nastoje organizirati svoj život prema običajima iz svoje prve domovine. Svagdje u svijetu, gdje oni žive i rade, nastoje živjeti među svojim sunarodnjacima i prema svojim nacionalnim i životnim pravilima.

O suvremenoj kineskoj ekonomiji promišljalo je relativno malo ekonomista na Zapadu. Razmatranje suvremene kineske ekonomije vrlo je zahtjevan posao, jer kineska je ekonomija nešto vrlo specifično u svjetskim razmjerima. To je jedina svjetska ekonomija, koja još uvijek nastoji zadržati neke socijalističke osobine. Sve pokušaje naglog ekonomskog preokreta, koji se inače događao u drugim socijalističkim zemljama, vodeći ljudi države suzbijali su i putem sile, jer se uz takve pokrete obično vežu i pokušaji raspada zajedničke države. Kina je konglomerat raznih naroda, vjera i kultura, a u slučaju raspada zajedničke države izbili bi teški sukobi, koji bi ugrozili svjetski mir. Suvremeno kinesko vodstvo, u kojemu se nalazi dosta kadrova obrazovanih u najrazvijenijim zemljama svijeta, nastoji prijeći u kapitalističko društveno uređenje uz očuvanje cjelokupnosti velike i snažne države, koja će pružiti svim svojim članovima mogućnost postupnog napretka.

Suvremena Kina ubrzano se razvija uz takve stope razvoja, koje su nezamislive u drugim zemljama svijeta. U Kini se sve izražava u velikim brojkama, a suradnju s Kinom mogu ostvarivati samo velika i dobro organizirana inozemna poduzeća, tj. multinacionalne kompanije.

1. Kina u međunarodnoj ekonomiji

Kina se na prijelazu iz dvadesetog u dvadeset i prvo stoljeće još uvijek nalazi pod vodstvom jedne partije. Pod nadzorom partije postupno prelazi iz državnog planskog socijalizma u državni kapitalistički sustav. U tom prijelazu ostvaruju se za europske pojmove vrlo visoke stope razvoja, koje iznose oko deset i više posto godišnje.¹ U svezi s tim zanimljivo je razmotriti kineske razmjere uvoza i izvoza, što se prikazuje u tablici 1.

Tablica 1. Veličine kineskog izvoza i uvoza od 1993. do 2005. godine
u mlrd USD

	Izvoz	Index	Uvoz	Index
1993.	91,7		104	
1994.	121,9	31,9	115,6	11,2
1995.	148,8	23	132,1	14,2
1996.	151	1,5	138,8	5,1
1997.	182,8	21	142,4	2,5
1998.	183,7	0,5	140,2	-1,5
1999.	194,9	6,1	165,7	18,2
2000.	249,2	27,8	225,1	35,8
2001.	266,2	6,8	243,6	8,2
2002.	325,6	22,3	295,2	21,2
2003.	438,4	34,6	412,8	39,8
2004.	593,4	35,4	561,4	36
2005.	762	28,4	660,1	17,6

Izvor: Izvor: <http://sitesources.worldbank.org/intchina/Resources/318862-1121421293578/chinaei-ndf>

Prema prikazanim podacima iz tablice 1 Kina veliku pozornost pridaje svom uvozu i izvozu, a cjelokupna ekonomska politika zemlje određena je prema tim pokazateljima.

Posebno je za razvoj Kine zanimljiva ekonomska kategorija BDP, koji se prikazuje u tablici 2.

Ostvareni BDP već godinama se ostvaruje u iznosima od oko deset posto godišnje. Svjetski analitičari predviđaju da bi BDP za 2008. godinu trebao iznositi treći red veličine u svjetskim razmjerima, odmah iza SAD i EU. Na taj način Kina postaje ekonomska velesila u ravnini sa SAD i EU.²

Kineske su devizne rezerve najveće na svijetu,

¹ World Bank 2006.

² Ming, I.D.: (2004) And This is China, Stanford, Mc.Killing, New York, p. 43

a dostignule su iznos od tisuću milijardi američkih dolara.³

u mlrd USD

Tablica 2. Ostvareni BDP u Kini za razdoblje 1993.-2005. godine
u mlrd USD

Godina	BDP	Index
1993.	3533,4	
1994.	4819,8	13,1
1995.	6079,4	10,9
1996.	7117,7	10
1997.	7897,3	9,3
1998.	8440,2	7,8
1999.	8967,7	7,6
2000.	9921,5	8,4
2001.	10965,5	8,3
2002.	12033,3	9,1
2003.	13582,3	10
2004.	15987,8	10,1
2005.	18308,5	10,2

Izvor: Izvor: <http://sitesources.worldbank.org/intchina/Resources/318862-1121421293578/chinaei-ndf>

U Kini se godinama vršila snažna industrijalizacija, što je u vremenu od 1978. do 2006. godine izazvalo odlazak sa sela u gradove oko 200 milijuna stanovnika, što je stvorilo mnoge probleme u gradovima.⁴

Putem industrije Kina ostvaruje oko polovine svog bruto društvenog proizvoda. U navedenom vremenu Kina je u zemlju privukla preko petsto milijardi dolara izravnih ulaganja. Na taj se način svrstala među najatraktivnije zemlje svijeta za inozemna ulaganja odmah iza SAD i Velike Britanije. Mnogi ekonomski analitičari, poznavajući kinesku odanost svojim i domovini, ističu da su veći dio tih ulaganja ostvarili kineski građani iz svijeta, koji posjeduju velika devizna sredstva u zemljama u kojima žive, a uvijek su domovinom održavali dobre odnose.

Kina je u proteklih dvadeset i pet godina preko svoje industrije ostvarivala rekordne stope razvoja koje su iznosile oko trinaest posto godišnje, što se iskazivalo snažnim izvozom. Tablica 3. prikazuje industrijski izvoz Kine za vrijeme 2000.-2005. godine.

Tablica 3. Industrijski izvoz Kine od 2000. do 2005. godine

³ World Bank 2006.

⁴ Lee, H.L.: (2004) The bTriple A Supply Chain, Harvard Business Review, p. 96

Godina	Ind. Izvoz	Index
2000.	2368,5	
2001.	2695	8,7
2002.	3148,2	10
2003.	4104,5	12,8
2004.	5480,5	16,7
2005.	7619	11,4

Izvor: <http://sitesources.worldbank.org/intchina/Resources/318862-1121421293578/chinaei-ndf>

Na taj način Kina se svrstala među šest najvećih svjetskih izvoznika. Uz to Kina je jedna od tri zemlje, u kojoj se ostvaruje veći izvoz od uvoza.⁵

2. Daljnji putovi razvoja kine

Daljnji razvoj Kine razmatra se u svim državnim i partijskim institucijama, a niže organizacijske strukture dobile su nalog za poticanje promišljenog razvoja, koji treba biti u interesu zemlje. Kina je svjetska gospodarska velesila i nakon dugogodišnje zatvorenosti i konsolidacije počinje se postupno otvarati prema svijetu. Za nastup na svjetskoj ekonomskoj sceni treba posjedovati izvjesnu strategiju i ciljeve, te naklonost drugih zemalja, koje su spremne i poželjne za suradnju. Ona je posljednja od velesila, koja se počela okretati prema svjetskim izvorima sirovina i energije. Suvremeni kineski razvoj je dosegnuo razinu kada domaći resursi više ne zadovoljavaju razvojne potrebe zemlje. Iako je Kina velika zemlja i bogata raznim vrstama sirovina, metala i energenata, svi ti resursi ne zadovoljavaju narasle potrebe razvoja. Budući da je Kina, zbog svoje političke ideologije, propustila priliku sudjelovati u podjeli bliskoistočnog energetske bogatstva, ostala su joj samo dva smjera djelovanja, prema Rusiji i prema Africi, u kojima SAD i EU nisu dovoljno zastupljene, te ne postoji mogućnost izravne konfrontacije s tim dvjema velesilama.

Rusija je koristeći svjetski energetske šok proteklih godina prerasla u drugu naftnu i prvu plinsku velesilu na svijetu. U ranijim vremenima SSSR i Kina ostvarivali su veoma dobru razinu međusobne suradnje, koju je poremetio kult ličnosti velikih

⁵ Morita, T.: (1999) The Hidden Growth Potential of EU Candidates, World Bank Transitions, p. 101

vođa, koji je zdušno njegovan na obje strane, a narodima je donio velike štete, pa i nekoliko međusobnih ratova. Već duže vrijeme međusobni su odnosi bili prilično hladni, da bi se u posljednje vrijeme nešto poboljšali.

U Africi se Kinezi okreću prema trima najbogatim zemljama Libiji, Nigeriji i Angoli. Neuspješna američka intervencija u Iraku, te snažan pad ugleda u Južnoameričkim zemljama, osnažili su kineska nastojanja prema ulasku u svjetsku ekonomsku razmjenu. Posebno se to može reći za iskazano zajedništvo afričkih zemalja i Kine na sastanku u Pekingu održanom u studenom mjesecu 2006. godine. Taj je sastanak znatno poremetio dosadašnje međunarodne ekonomske, ali i političke odnose.

Sastanak je održan u cilju poboljšanja političkih i gospodarskih odnosa između Kine i zainteresiranih afričkih zemalja. Sastanku su nazočili najviši kineski rukovoditelji te mnogo uglednih afričkih državnika i poslovnih ljudi iz oko četrdeset afričkih zemalja. Na taj se način pokušalo povezati kinesko dinamično gospodarstvo i veći dio najzaostalijih zemalja Afrike. Afrički poduzetnici su prihvatili dugoročnu poslovnu suradnju s Kinom, kao prijateljskom zemljom, te su zasićeni kolonijalnim odnosima sa zapadnim zemljama, od kojih u budućnosti ne očekuju velika ostvarenja.

Kina se već dvadeset i pet godina snažno razvija, što američkim ekonomskim planerima zadaje izazov. To je i jedan od razloga za američki napad na Irak, gdje je vodeći cilj bio držati pod kontrolom najveće svjetske naftne rezerve i udaljiti taj dio svijeta od ruskog i kineskog utjecaja. Sve analize ukazuju da se američki rat u Iraku ne odvija, kako su američki planeri odredili, a utjecaj Amerike u svijetu znatno slabi, što u međunarodnoj ekonomiji otvara mogućnost preispitivanja prevelike američke prevlasti.

S druge strane, kineski planeri slabljenjem Amerike vide priliku za svoj nastup u međunarodnoj ekonomiji, ali pod drugim, partnerskim uvjetima, što je bitno drugačiji pristup od onog kako nastupaju druge ekonomske sile. Glede toga se okreću prema Rusiji, koja je bogata sirovinama i energentima i afričkom kontinentu, koji je također zanimljiv po tom pitanju.

Kinesko vodstvo s jedne strane prihvaća velike investicije iz SAD, EU i Japana, ali su one pod stalnom državnom kontrolom. U posljednjih trideset godina u Kinu je uloženo izravnih inozemnih

ulaganja oko petsto milijardi dolara.⁶ U isto vrijeme planira dalje razvijati svoju ukupnu razmjenu s Afrikom, koja bi do 2010. godine trebala iznositi vrijednost od oko osamdeset milijardi dolara.⁷ Na tablici 4. se prikazuje ostvarena i planirana robna suradnja s Afrikom do 2010. godine.

Tablica 4. Ostvarena i planirana robna ramjena Afrike i Kine od 1990. do 2010. godine

Godina	ostvareno
1990.	1,5
1995.	4,8
2000.	15,2
2003.	27,3
2005.	42
2006.	50
2010.	planirano 80,00

Izvor: Svjetska banka 2006.

Na ovome mjestu treba napomenuti da događanja u svjetskoj ekonomiji idu na ruku djelovanju Kine. Prema prezentiranome, za naredno vrijeme treba u svjetskoj ekonomiji očekivati još jednog snažnog igrača, ovog puta s proklamiranom socijalističkom filozofijom novog tipa, povezanom s kapitalističkim sustavom, koju će zasigurno prihvatiti mnoge od nerazvijenih zemalja svijeta.

3. Ekonomska suradnja europske unije i kine

Kina je nakon svog otvaranja 1978. godine ostvarila velike promjene, koje su razvijane od središnjega planskog uređivanog gospodarskog sustava do prihvaćanja jedne vrste kapitalističkoga gospodarstva, koji je potaknuo nastup Kine na svjetsko tržište. Na tom razvojnom putu jedan od najpoželjnijih trgovinskih partnera bila je Europska unija. U dva zadnja desetljeća međusobna trgovinska razmjena Kine i EU narasla je više od dvadeset puta. Tako je ona krajem 1999. godine iznosila oko sedamdeset milijardi eura. Kina je, na taj način postala treći izvaneuropski trgovinski partner EU, poslije SAD i Japana. S druge strane je EU četvrti izvoznik u Kinu, gdje se 1999. godine izvezlo četiri i pol milijardi eura. Uz navedeno EU postala je

⁶ World bank 2006.

⁷ ibidem

najveći inozemni izravni investitor u Kinu.⁸

EU je snažno zastupala primanje Kine u WTO. Tijekom 2000. godine završeni su pregovori EU i Kine o pridruživanju Kine WTO-u, uz obostrano prihvaćen sporazum o razvoju međusobne trgovinske razmjene.

Unutar tog sporazuma Kina je prihvatila postupno smanjivanje carina za sto i pedeset europskih izvoznika, koji su u Kinu izvozili razne strojeve i alkoholna pića.⁹ Sporazumom je regulirano i znatno olakšano djelovanje europskog bankarstva i odvjetništva u Kini.

Kineski prijelaz od rigidnoga socijalističkog sustava prema "tržišnom komunizmu" jest specifičan put do sada nezabilježen u povijesti. Odlikuje se provedbom državnoga kapitalizma određenim sustavom dekreta iz partijskog središta, te s donekle slobodnim laissez-faire sustavom. Sustav je osmislio i pustio u djelovanje bliski suradnik Mao Ce Donga, Deng Xiaoping, koji je ekonomsko obrazovanje stekao u europskim metropolama.

Cilj sustava je dosegnuti ekonomska ostvarenja Zapada, a poslije toga ih prestići. Kinesko iseljeničtvo u svijetu vrlo je ozbiljno shvatilo nastojanja kineske vlade i svoju ušteđevinu šalju u zemlju. Na taj se način u Kinu slijevaju golema financijska sredstva. Sustav uspješno djeluje, jer Kinezi nigdje, gdje god se nalaze, ne prihvaćaju ondašnji domicilni način života, već grade dijelice svoje nekadašnje domovine. Svi se nastoje što prije vratiti u domovinu, a to mogu ostvariti jedino da osobno pridolesu razvoju svoje domovine.

Današnja je Kina velika svjetska industrijska zona. Troši najveće količine željeza, a uz to kupuje svu raspoloživu naftu na tržištu. Zemlja je s najsnažnijom proizvodnjom jeftinog tekstila, ali i visoke kompjutorske tehnologije. U vrijeme kada su Kinezi preuzeli proizvodnju osobnih računala od firme IBM, Bushova administracija je pružila snažan otpor tom činu, ali je morala odustati od borbe kada je Kina poručila da će svoje velike devizne pričuve prebaciti u eure, što Amerika ekonomski ne bi mogla podnijeti. Na isti način postavila se i prema ulasku u WTO, te je ubrzo postala članicom 2001. godine, iako su se mnoge razvijene zemlje Zapada žestoko opirale tom činu. Kina je zemlja sa snažnim gospodarskim rastom od prosječno devet posto do čak deset posto godišnje. Pristup Kine WTO-u bila je, prije svega, politička odluka, jer su

⁸ Kontrapunkt informacije, <http://info/modules.php?7.6.2006>.

⁹ International M (2005) Monetary fund: World Economy Outlook 2005, Washington, p.49

Kinezi od drugih članica ostvarili cijeli niz ustupaka, koji u Europi ne bi mogli proći, kao što je tajvansko pitanje, te "sweatshopova"- kineskih manufaktura i malih tvornica u kojima rade pretežito djeca u teškim uvjetima.

Kada je 1997. godine Englezima istekao 99 godina star ugovor s Kinom za Hong Kong, zapadni, ali i kineski investitori, počeli su napuštati financijski raj. Investitori su počeli prebacivati svoju imovinu prema Singapuru ili Sidneyju. Kineska je vlada smirila tenzije prema takvom događanju, a veliki je dio ulagača shvatio da su počinili grešku, te su počeli povratka, ali ne u Hong Kong, već u Šangaj, koji je planiran kao novi financijski centar Azije. Šangaj je kineski državni projekt od posebne važnosti, iza kojega stoje sve državne institucije, a država u njega ulaže velika financijska sredstva. Sredinom 80-tih godina razvoj Kine definiran je na jednostavan način. Prema odluci vodećih organa države, a nakon razmatranja odgovarajućih stručnih organa, nadležna tijela za pojedina područja ekonomije dobila su naređenje o obveznim oblicima djelovanja.

Zatečeni BDP iz tog vremena trebalo je učetrverostručiti do kraja stoljeća. Nakon toga trebalo je u narednom vremenu od 30 do 50 godina BDP ponovno podignuti četiri puta. Na taj način Kina je već danas postala treća najsnažnija ekonomska sila na svijetu.

4. Kineske devizne pričuve

Ubrzani razvoj Kine, te beskompromisni nastup na međunarodnom tržištu, stvorio je velike nacionalne devizne rezerve, koje su iznosile u veljači 2006. godine oko 854 milijarde dolara. Kina je na taj način preuzela od Japana vodeće mjesto zemlje s najvećim deviznim rezervama u svijetu. Japan posjeduje nacionalne devizne rezerve u iznosu od 850 milijardi dolara, što mu osigurava drugu poziciju na toj ljestvici. To je ostvareno snažnim kineskim izvozom, prije svega, u SAD i Europsku uniju.¹⁰

Na taj je način tijekom 2005. godine u SAD izvezeno kineske robe u vrijednosti od 202 milijarde dolara, dok je s EU ostvaren suficit u vrijednosti od 130 milijardi dolara.¹¹

Nagli razvoj Kine, koja u trgovinskoj utakmici koristi sve dopuštene, ali i neke nedopuštene radnje, izaziva otpor SAD i EU, koji su zajednički podnijeli prijavu na kinesko ponašanje prema

¹⁰ ibidem

¹¹ ibidem

njihovu tržištu. Iako se SAD i EU često spore na WTO-u (Svjetska trgovinska organizacija), ovaj put su nastupili zajedno na tome međunarodnom forumu, jer se osjećaju uistinu ugroženo. Povod spora su previsoke kineske carine na uvoz dijelova za motorna vozila, koje iznose 28%, što indirektno podiže cijene gotovih motornih vozila. Prema dogovoru međunarodnih organa prihvatljive carine bi trebale iznositi oko deset posto. Na taj način Kinezi utječu na velike uvoznike motornih vozila u Kinu, da pričuvne dijelove kupuju u Kini, što opet ne odgovara velikim svjetskim automobilskim kompanijama. Kina je veliko tržište u svjetskim razmjerima, a takvo nacionalno ponašanje bitno utječe na razvoj nacionalne industrije, dok smanjuje razvoj i zaposlenje u zemljama velikih automobilskih kompanija.

Prema odredbama WTO pravilnika o pokretanju sporova, SAD i EU pozivaju Kinu na tripartitni sastanak o carinskim pravilima, što je prvi korak u rješavanju međusobnih sporova zainteresiranih zemalja. Kina je odgovorila tužiteljima da njihovo djelovanje nije u potpunosti točno, jer velike svjetske kompanije nastoje manipulirati kineskim tržištem na način da u Kinu uvoze kompletna motorna vozila, koja u zemlji rastavljaju i prodaju kao pričuvne dijelove, što je također povreda važećih pravila. Budući da su zemlje tužitelji pokrenuli postupak pred WTO organima, Kina treba u roku od trideset dana pokrenuti razgovore s tužiteljima. U slučaju neodazivanja pozivima tužene zemlje, u ovom slučaju Kine, na razgovore u roku od šezdeset dana, zemlje tužiteljice, tj. SAD i EU mogu tražiti od WTO da im odobri uvođenje sankcija prema Kini.

Kao odgovor na postojeći spor EU se sprema uvesti carine na kinesku odjeću i obuću, koja je jeftina, jer se niska cijena ostvaruje iskorištavanjem jeftine radne snage u Kini, posebice djece. Takav način formiranja cijene proizvoda izrazito je nehuman i potpada pod udar mnogih međunarodnih pravnih instituta. Uz nehumano korištenje svoje radne snage, važan razlog za nisku cijenu kineskih proizvoda je manipuliranje vrijednošću nacionalne valute. Stvaranje konstantno slabe nacionalne valute juana izaziva stalnu kinesku prednost prema konkurenciji, a razlog je stvaranja kineske proizvodne i trgovinske uspješnosti, što rezultira velikim deviznim rezervama, posebice na račun SAD i EU, koji su i najvažniji kineski trgovinski partneri.

Kinezi su nakon utemeljenih kritika na svoj račun podigli vrijednost svoje nacionalne valute za oko tri posto, no ekonomski analitičari smatraju da

je juan i dalje podcijenjen za oko četrdeset posto u odnosu na vodeće svjetske valute.

Ekonomski sve snažnija Kina većinu svojih deviznih rezervi ulaže u američku ekonomiju putem vrijednosnih papira, što znatno potiče razvoj američke privrede, koja već godinama troši više nego prihoduje. Kada bi Kinezi povukli svoja ulaganja iz SAD, u toj bi zemlji nastao privredni kolaps. Glede takvih međusobnih odnosa američka administracija ne zaoštava previše svoje političke odnose s Kinom. Dokaz tome je pokušaj namećanja dodatnih tarifa na uvoz iz Kine, od strane američkoga kongresa u iznosu od oko 27 %, ali je daljnji postupak usporen, kako bi se Kini dalo više vremena za potrebne prilagodbe.

Europski sindikati u svezi s besramnim iskorištavanjem kineske radne snage, poduzeli su korake za osudu takvog ponašanja. Međunarodna konferencija slobodnih sindikata - ICFTU putem svojih glasila izjavila je doslovno: "Kinesko gospodarsko čudo stvara se na neprimjerenoj eksploataciji radne snage, a iskorištavanje će biti još gore kada Kina prihvati nove međunarodne sustave liberalizacije".

Ostvarena konkurentnost Kine potječe od malih dohodaka, koje poslodavci plaćaju svojim zaposlenicima. Zaposleni Kinezi rade tjedno šezdeset do sedamdeset sati, stanuju u zajedničkim stambenim prostorima u kojima živi osam do šesnaest ljudi. Zarada zaposlenih kreće se u iznosu manjem od četrdeset i četiri američka dolara. U slučaju povrede na radu nemaju nikakvu daljnju radnu sigurnost, te ostaju bez zaposlenja.

Prema izvješću WTO-a, primjenom liberalnih načela ekonomskog razvoja od strane kineske države ostvaren je u vremenu od 1978. do 2005. godine deveterostruki rast nacionalnog prihoda - BDP po stanovniku. Na taj način za trećinu je smanjen broj stanovnika koji ostvaruju dnevnu zaradu od jednog dolara. Sindikati te brojke tumače na potpuno drugi način, te ukazuju na posljedice daljnje liberalizacije kineske privrede, koja će donijeti pogubne posljedice po domicilno stanovništvo. Posebno su impresivne brojke, koje prezentiraju sindikati, a odnose se na Kineze. Veliki broj Kineza, oko dvjesto i pedeset milijuna, što čini oko šesnaest posto stanovništva živi sa zaradom od jednog dolara dnevno, a oko sedamsto milijuna Kineza, ili četrdeset i sedam posto, zarađuje manje od jednog dolara dnevno.¹²

¹² Butorac, T.: članak, Vjesnik.hr/html/2006/

5. Kina otvara nove ekonomske puteve

Iako se suradnja Kine s afričkim zemljama promatra u svjetlu velikoga strateškog savezništva, Afrika sama po sebi i u stanju u kojem se nalazi, razjedana ratovima i siromaštvom, nije osobito poželjan partner za ozbiljnu suradnju. U Africi je prisutna rascjepkanost, korumpiranost, te podložnost vojnim i poslovnim interesima ekspanzionističkih zapadnih zemalja, koje su taj dio svijeta u prošlosti koristile kao svoje kolonije. U vrijeme Prvoga svjetskog rata cijela je Afrika bila podijeljena između sedam europskih zemalja. Širenjem pokreta nesvrstanosti većina njih je stekla nezavisnost, da bi nakon njihova formalnog stjecanja nezavisnosti posao njihova iskorištavanja preuzele velike multinacionalne kompanije. One su svojim ekonomskim sustavima premrežile sve što vrijedi na afričkom kontinentu.

Prema predviđanjima raznih ekonomskih analitičara Kina će prisnije ekonomske i na to vezane političke odnose razvijati sa samo nekoliko afričkih zemalja, kao što su Egipat, Libija, Angola i nekoliko zemalja, koje su i ranije surađivale u okviru nesvrstanih zemalja.

Afrika je prema broju stanovnika, a posebno prema kupovnoj snazi mnogo manja od Kine, veći je dio afričkih zemalja pod udarom stalnih ekonomskih kriza, koje su posljedica ratnih sukoba, a njezino stanovništvo pod udarom masovnih bolesti i siromaštva. Zajedničko je za sve afričke zemlje nedostatak kapitala za razvoj, izgradnju infrastrukture i standarda.

Afrika još posjeduje razmjerno iskoristiva naftna bogatstva, koja su locirana u Nigeriji, Libiji i Angoli, te razne strateške sirovine, kao što su zlato, srebro, dijamanti, željezo, bakar, cink i druge za ekonomski razvoj vrijedne rude i sirovine. Uz to na kontinentu postoji zavidan vodeni potencijal iako je neravnomjerno raspoređen. Kineski stručnjaci smatraju da bi relativno mala ulaganja u istraživanje mogla otvoriti i razviti snažnu sirovinsku osnovu za opći razvoj, te modernizaciju cjelokupne afričke infrastrukture. To bi znatno utjecalo na razvoj prometnica, telekomunikacija, obrazovanja i zdravstva te podizanje općeg standarda. Ekonomski analitičari smatraju da veći dio afričkih zemalja može pametnim djelovanjem u narednom vremenu dostići kineske stope razvoja, samo trebaju uspješne poticaje. S druge strane kineski čelnici ukazuju da su spremni znatno povećati svoja ulaganja u afričke zemlje. Kina bi prema tim planovima uvoz sirovina, energenata i ruda plaćala

ulaganjima u infrastrukturu, tehničku pomoć, ali i prodajom svoje robe. Ova zadnja ponuda izazvala je veliko protivljenje u nerazvijenim afričkim zemljama, jer sve one strahuju od jeftine kineske robe, koja bi mogla dodatno destabilizirati ekonomiju afričkog kontinenta, jer su proizvodi afričkih zemalja niske tehnološke razine i skupi. Većinu industrije u Africi razvijaju obrtnici i mali poduzetnici, koji ne bi bili u stanju suočiti se s kineskim izazovom.¹³

6. Zaključak

Pitanja o kineskom izazovu raspravljana su na velikom sastanku između velikog broja afričkih državnih čelnika, poduzetnika i drugih zainteresiranih iz oko četrdeset afričkih zemalja s najvišim kineskim ekonomskim i političkim čelnicima. Na sastanku je ugovoreno poslova u vrijednosti oko dvije milijarde dolara, te sklopljeno oko dvije tisuće ugovora iz raznih grana energetike, tehničke suradnje i drugih vrsta suradnje. Prvi kineski čovjek obećao je znatno podići razinu pomoći afričkim zemljama, koja bi bila svake godine sve viša. Tako je predstavnicima iz afričkih zemalja ponuđeno zajmova u vrijednosti od oko tri milijarde dolara, dok bi kreditna linija za poticanje afričkog izvoza iznosila oko dvije milijarde dolara. Osnovao bi se i fond za poticanje kineskih ulaganja u afričke zemlje u iznosu od oko pet milijardi dolara.

Takav dogovor između Kine i najrazvijenijih afričkih zemalja znatno bi promijenio ekonomske i političke odnose u svijetu, a mogao bi izazvati znatnu globalnu političku neravnotežu.

Svim tim ekonomskim i političkim nastojanjima, te promicanju Kine na afričkom kontinentu, znatno će pridonijeti kineska zajednica, koja već dugi niz godina djeluje na istočnoj obali Afrike, a koja je ekonomski prilično snažna. Ta se skupina uglavnom bavi trgovinom i može bitno utjecati na unos, plasiranje i kontrolu kineskih kapitalnih ulaganja u Africi.

Kina je danas zemlja koja izaziva veliki interes ekonomskih analitičara zbog izuzetno brzog rasta izvoza i BDP-a, kao i zbog naglih promjena koje su se dogodile posljednjih desetak godina. Kina kao velika zemlja sa brojnim strukturnim neravnotežama, ostvaruje uravnoteženi razvitak da bi se sačuvali integrativni čimbenici ekonomije i društva.

¹³ Teng, D.F.: (2003) China and World economy, Washington school Rewiev, Washington, p.75

Sve mjere kineske ekonomske politike usmjerene su na poticanje izvoza. Ključni je element modela – uz niske troškove radne snage i ekonomiju razmjera – u izvozno usmjerenoj monetarnoj politici Narodne banke Kine.

Kina se služi tzv. kapitalnom kontrolom. Intenzivno se ograničavaju tokovi kapitala, uz fiskalne olakšice i poticaje, koji se koriste za privlačenje direktnih stranih ulaganja (FDI), dok se ograničavaju ostali oblici priljeva kapitala, posebice portfeljna ulaganja. Modernizacija razvoja Kine trebala bi se temeljiti na nekoliko elemenata: potrebna je promjena tečajnog režima, veća fleksibilnost tečaja renminbija, što se svodi na aprecijaciju tečaja kineske valute i smanjivanje stupnja međunarodne konkurentnosti izvoznika.

Kina je ostvarivala visoke stope ekonomskog razvoja zbog izvozne usmjerenosti svoje ekonomske politike. Modernizacija razvojnog modela Kine temeljit će se na kombinaciji mjera makroekonomske politike – ekspanziji domaće potražnje, smanjivanju stope štednje, otvaranju tržišta, režimu fleksibilnog tečaja i povećanju uvoza – da bi se prilagodila platna bilanca. Kina je vlastitom, odgovornom ekonomskom politikom dala veliki doprinos ekonomskoj, ali i političkoj stabilnosti ostalih azijskih zemalja.

Literatura

1. Blackburn, J.D.: (2004) Reverse Supply Chains for Commercial Return, California Management Review
2. Broadway, R.: (2003) General Proposition of the Design of a Neutral Business, Journal of Public Economics, october
3. Krikke, H.: (2004) Product Modularity and the Design of Closed Supply Chains, California Management Review.
4. Lee, H.L.: (2004) The bTriple A Supply Chain, Harvard Business Review
5. Van Nunen: (2004) Enabled Closed Loop Supply Chains, California Management Review
6. Morita, T.: (1999) The Hidden Growth Potential of EU Candidates, World Bank Transitions Newsletter
7. Ming, J.D.: (2004) And This is China, Stanford, Mc.Killing, New York
8. Teng, D.: (2003) China and World economy, Washington school Review, Washington
9. www.walmartstores.com Standards for Suppliers, 2005.
10. www.walmartstores.com, Factory Certification Proces; Traffic light system, 2005.
11. International (2005) Monetary fund: World Economy Outlook 2005. Washington
12. www.imf.org/externa/pubs/ft/weo/2005/01/index.htm (10.03.2008)
13. www.dvresearch.de/servlet/reweb2.ReWEB?rkey=u1562160< (14.02.2008.)
14. www.gcr.weforum.org< (14.02.2008.)
15. www.uschina.org/statistics/fdi_cumulative.html> (03.01.2008)

Opatija, srpanj 2008.

**Ana Vizjak, Ph. D., Romina Alkier Radnić, Ph. D., Marinela Krstinić Nižić, M. Sc.:
The Republic of China in International Economy**

THE REPUBLIC OF CHINA IN THE INTERNATIONAL ECONOMY

Abstract

China is, in all respects, the oldest human civilisation on the planet Earth. It is the world's most populated country, and one of its largest. A major part of the scientific and technical advancements of the human race have been accomplished within the cultural and ethnical space of China. China is a mixture of different nations and cultures upon which cooperation has been imposed through centuries of warfare. Coexisting together throughout a millennium, these nations and cultures have embraced coexistence as a historical imminence. This coexistence has provided the entire human race with important cultural, scientific and technical achievements.

The development of China today is characterised by its specific economic and political system, which seeks to achieve cooperation between socialist and capitalist schools of philosophy. To understand the practises of China's leaders, it must be kept in mind that China is a huge country with 1,314,480,000 people accounting for about 20 per cent of the planet's population; it is a conglomerate of different religions and nations at various levels of development. It is well-known that China does not possess the potential, in terms of raw materials and energy, required for the prosperous life of its citizens, and in earlier times, widespread natural disasters would cause the deaths of millions of people through starvation.

China's abrupt transition to the capitalist system would result in a cataclysm of global proportions setting the stage for numerous coups, demands for secession, and the migration of many nations from the areas in which live today, as well as various forms of genocide.

For a considerable time now, China has been achieving high growth rates, and it is gradually assuming a place among the leading economic world powers. Given that the spheres of interest on our planet are already established, China is seeking to spread its influence over countries that have yet to reach a certain level of development that would provide them with a higher level of sovereignty. These are the countries of Africa. Through these countries, China could realise its economic domination on a world scale. China has already taken its first steps to this effect at the economic conference held in China in 2006 between most of Africa's important economic and political leaders and China's highest leadership.

KEYWORDS: China development, lines of action, cooperation with African countries